

ZOHAR
SEFER HA-ZOHAR
(Cartea Splendorii)

**Cea de-a treia carte sfântă a evreilor
după Biblie și Talmud**

Coord., introducere și note:
TEȘU SOLOMOVICI

Cuprins

Introducere.....	5
Zohar (Cartea Splendorii)	9
Capitolul I	
Zohar – inima și sufletul Cabalei.....	17
Capitolul II	
Zoharul și Mistica evreiască	28
Capitolul III	
PRECURSORII ZOHARULUI.....	44
Capitolul IV	
ZOHAR, textul fundamental al Cabalei.....	67
Capitolul V	
Cele 18 cărți sau „lecții” ale Zoharului	74
Capitolul VI	
Zohar și cele 10 emanații SEFIROT.....	80
Capitolul VII	
Zohar, Mistica „Hehalot” și „Merkava”	84
Capitolul VIII	
Zohar și „Adam Kadmon”	90
Capitolul IX	
Zoharul și Shehina	94
Capitolul X	
Zohar și EN SOF („Infinit”)	98
Capitolul XI	
Zohar, „Hehalot” și „Merkava”.	
„Șiur Koma”	104

Introducere

ZOHAR - „CARTEA SPLENDORII” este o lucrare majoră a misticiei evreiești, textul fundamental al Cabalei. Socotită vreme de mai multe veacuri ca o carte canonică, a fost pusă pe același plan cu Biblia și cu Talmudul.

Scrisă sub formă pseudoepigrafică, în aramaica artificială, lucrarea este compusă ca un comentariu hermeneutic (reguli de exegază biblică) al Torei (Pentateuch-ul), sub formă de „lecții”. Când a început să circule printre rabinii și învățații spanioli și vest-europeni, în secolul al XIII-lea, paternitatea literară a Zohar-ului a provocat controverse, deși o tradiție orală spaniolă, transmisă de veacuri, l-a atribuit lui Moise ben Șem Tov din Leon. Șapte secole mai târziu, Gersom Scholem, unul din cei mai importanți cercetători ai misticismului evreiesc, a confirmat această paternitate.

Scris la persoana treia, Zoharul prezintă, în cadrul vechii Palestine, o serie de discuții între Șimon ben Iohai, (cca. sec. II e.n., presupusul autor al Zoharului), fiul său Eleazar și prieteni sau discipoli, referitoare la subiecte de ordin omenesc sau divin.

Zohar nu e o carte unitară, ci mai de grabă un corpus literar cuprinzând cinci volume; primele trei se numesc „Sefer ha-Zohar al ha-Tora”, al patrulea volum poartă titlul „Tikunei ha-Zohar” iar al cincilea -

„Zohar hadaș” (Noul Zohar) e o culegere de texte găsite în manuscrisele cabaliștilor din Safed (Tzfat, din Israelul de astăzi).

Forța excepțională a simbolismului mistic al Zoharului, împletită cu calitățile sale literare, au avut o influență fără egal asupra evoluției culturii evreiești.

Zoharul a împrumutat unele din simbolurile sale din operele cabaliștilor anteriori, în special din „Sefer ha-Bahir”, de la cabaliștii din Provența și Gerona și de la frații Iacob și Isaac ha-Cohen din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, precum și de la „Haside Ashkenaz”. Dar aceste împrumuturi au fost utilizate în chip original și Moise de Leon a adăugat la ele propria sa viziune mistică și gândirea sa.

Simbolistica Zoharului se organizează în jurul a cinci mituri centrale:

1. Procesul cosmogonic și elaborarea inițială a celor 10 emanații (SEFIROT)
2. Divinitatea eternă (EN SOF)
3. Descrierea amănunțită a relației dinamice în domeniul emanațiilor divine între elementele sefirei „Din” (Dreptate)
4. Sefira „Hesed” (Caritate, Mizericordie). Simbolistica sexuală în relația dintre elementele masculin și feminin în sânul lumii divine; lupta dintre lumea sacrului și a divinului, la dreapta și lumea rîului, la stânga. „Sitra ahra” (Cealaltă parte, stânga) reprezintă domeniul puterii satanice
5. Descrierea apocaliptică a „Izbăvirii”, rolul lui Mesia și cel al lui Rabi Șimon ben Iohai și al grupului său în interiorul acestui proces.

Nu toți cabaliștii din generațiile următoare au acceptat această simbolistică mistică; unii au încercat

să-i diminueze însemnătatea. În schimb, în secolul al XVI-lea, „divinul rabin” Isaac Luria (1534-1572) din Sefad s-a străduit s-o intensifice.

Deși paternitatea Zoharului îi revine lui Rabi Moise de Leon, este posibil ca și alți cabaliști să fi luat parte la compunerea sa, în special Rabi Iosif Gikatilla, discipol apropiat al lui Rabi Moise de Leon.

Editarea Zoharului a stârnit controverse atât între cabaliști cât și între necabaliști. S-a sugerat că unul dintre motivele publicării sale a fost de ordin speculativ; ea s-a bizuit pe credința că din procesul mesianic ar face parte cunoașterea cuprinsă în unele părți ale Zoharului. De asemenea se invocă voința de a se pune stavilă dezvoltării raționalismului în sânul iudaismului epocii. Cabaliștii, și numeroși cercetători au acceptat fără condiții moștenirea misterioasă a Zoharului, Cercetările și lucrările publicate au contribuit la înălțarea Zoharului la nivelul unei cărți sfinte, având autoritate supremă.

După ce a cunoscut o răspândire lentă vreme de două secole, Zoharul a ajuns să ia loc printre cărțile sfinte ale iudaismului.

(cf. *Dicționarul Enciclopedic de Iudaism*)

* * *

Zoharul (Cartea Splendorii), opera fundamentală a misticii evreiești, a fost publicată de-a lungul timpului în foarte numeroase ediții, și tradusă în foarte multe limbi. Bibliografia Cabalei și a Zoharului este deosebit de vastă. Amintim că texte zoharice au circulat în manuscris în mediile rabinice și creștine, cu multe secole înainte ca lucrarea să vadă pentru prima

oară lumina tiparului (în Italia, la Mantova, în 1558-1560) și Cremona, în 1559-1560).

La întocmirea lucrării de față, am folosit „Zoharul” (ediția completă a lui Iehuda Așlag, apărută la Ierusalim, în ebraică, în 22 de volume, între 1945 și 1958) și „The Zohar” (ediția în engleză, în 5 volume, apărută la Londra în 1931-1934), precum și multe alte lucrări, pe care nu le mai citez.

Au fost preluate, uneori sistematizate și chiar prelucrate, texte și referințe din „Dicționarul Enciclopedic de Iudaism” (Hasefer, 2001) și „Les Grands courants de la Mystique Juive” de Gersom Scholem (Payot, Paris, 1968), din câteva cărți despre mistica evreiască publicate de Moshe Idel și Encyclopedia Judaica (începută în Germania prehilieristă, preluată și terminată la Ierusalim), din „Dicționarul tandru al iudaismului” de Jacques Attali (Hasefer, 2013) și „Dicționar Biblic” (Ed. Cartea Creștină, Oradea) și din „Cabala” de Alexandru Șafran (Ed. Univers Enciclopedic, 1999).

Astfel că cititorul poate găsi în paginile cărții noastre informații și explicații exacte asupra noțiunilor și conceptelor fundamentale ale misticii evreiești, Cabalei și Zoharului. Faptul că aproape toate sursele provin din Biblioteca ebraică, sporește certitudinea acurateții științifice. Să nu uităm că Iudaismul și Cabala s-au născut pe pământurile israelite...

Teșu SOLOMOVICI
coord. și editor

Zohar (Cartea Splendorii)

Zoharul zice: „Dumnezeu l-a creat pe om cu intenția ca el să nu se schimbe niciodată, să nu fie supus vreunei vicisitudini, să aibe aceeași dispoziție mereu, să nu se schimbe niciodată grație credinței sale. De aceea Dumnezeu l-a apropiat de Arborele vieții. Dar Adam și femeia sa, Eva, au păcătuit și s-au atașat de Arborele binelui și răului, adică regiunii variațiilor; așa încât au căzut și ei în aceste vicisitudini de bine și rău, de blândețe și rigoare, așa cum stă scris: „Dumnezeu i-a făcut pe oameni fără prihană, dar ei umblă cu multe șiretenii”, ceea ce vrea să spună că ei au căutat varietatea. Această dragoste pentru varietate este ceea ce a atras moartea lui Adam și a tuturor urmașilor săi. Și astfel, omul a devenit jucăria patimilor și a vicisitudinilor. Uneori omul este bun și uneori este rău, este când mândros și când îngăduitor, câteodată se comportă sever și câteodată clement, este când viu și când mort. Toate aceste variații îi vin omului de la Arborele binelui și al răului, de care s-a atașat cândva Adam”.

Zoharul zice: „Chiar în locurile unde Scrierea Sfântă își descoperă misterele, acestea nu sunt sesizate cum trebuie decât de cei inițiați... O frumoasă tânără este închisă într-un palat. Ea are un iubit, dar nimeni nu cunoaște dragostea acestui iubit. Întrucât îndrăgostitul, mânat de dorința de a-și vedea iubita, trece adesea pe dinaintea palatului, aruncând priviri în toate părțile, tânăra se hotărăște să facă o mică deschizătură în zidul palatului său și, în clipa când îl vede trecând pe acela care o iubește, își apropie fața de deschizătură timp de o clipă. La fel stau lucrurile cu Scrierea Sfântă: ea nu-și revelează tainele decât celor ce o iubesc. Cei care nu sunt inițiați trec pe lângă ea fără a vedea ceva. Dar Scrierea Sfântă binevoiește să se arate pentru o clipă inițiaților ale căror priviri, inimă și suflet, sunt îndreptate spre ea”.

Zoharul zice: „În Scrierea Sfântă se spune că omul a fost creat „după chipul lui Dumnezeu”, ceea ce vrea să arate că toate membrele și toate părțile corpului omenesc sunt imaginile formelor sfinte. Chiar și forma corpului omenesc ascunde o taină supremă.”. Zoharul vede în simbolismul corpului omenesc o oglindire a sufletului zău și deci o imagine cerească. Zoharul extinde astfel asemănarea omului cu Dumnezeu dincolo de sfera propriu-zis spirituală, care cuprinde inteligența, libertatea și activitatea creatoare morală. Zoharul merge până la a desemna un ADAM

ILAA, un ADAM KADMON, un „Om Vechi”, de natură „superioară” și cerească, prefigurând pe cel dintâi om, terestru. Deși împinge foarte departe asemănarea omului cu Dumnezeu, Zoharul se ferește cu hotărâre de admiterea celui mai mărunț antropomorfism. „Deci, cum se poate vorbi de o formă a lui Dumnezeu? La aceasta noi răspundem că Dumnezeu are o figură, deoarece Scrierea Sfântă zice: „El vede figura Domnului” (Numeri, 12.8). Dar această figură nu este reală ca aceea a omului, ea este doar subiectivă. Așa încât este interzis să faci imaginea Aceluia care este mai presus de orice formă. Dar după ce El a gravat figura omului ceresc în carul Său, El a coborât și a apărut sub forma IHVH; El vroia să fie denumit după atributele Sale, după cum El guvernează lumea prin îngăduință și prin rigoare. Vai omului care îl compară pe Dumnezeu cu unul din atributele Sale, cu atât mai puțin poate fi comparat Dumnezeu cu figura unui om despre care Scrierea Sfântă zice: „Cei care locuiesc în case de lut și care își trag obârșia din țărână, vor fi zdrobiți și mâncați de viermi” (Iov, 4.19). Figura sub care Dumnezeu ni se manifestă nouă nu este decât subiectivă, după cum El scoate în relief cutare sau cutare atribut al Său și potrivit cu creaturile cărora El li se arată”

Zoharul zice: „Dumnezeu nu este susceptibil de transformare; El nu s-a schimbat nicicând și nu se va schimba niciodată; El este centrul oricărei perfecțiuni. Este imaginea

care cuprinde toate imaginile, care conține toate numele, care se vede peste tot și sub toate formele”.

Zoharul zice: „Totul este o cumpănă, purtând pe un talger Clementa iar pe celălalt Rigoarea. Formează oare talgerele două cumpene? Deloc! Depinde de lucrările noastre să facem să coboare unul sau celălalt talger”.

Zoharul zice: „Acesta taine nu sunt încredințate decât celor care cultivă ogorul sfânt, așa cum stă scris: „Dumnezeu încredințează taina Sa celor care se tem și se încred în el”.

Zoharul zice: „Privește cu atenție și îți vei da seama că nu există cuvinte ale Torei care, în societatea înțelepților, interpretate de unul într-un sens și de altul într-un sens deosebit, să nu meargă totuși spre un același punct, să nu urce spre același izvor, în care ele se adună, așa cum stă spus: „Toate fluviile merg spre mare” și cum stă scris: Totul ajunge în același loc”. Căci toate aceste cuvinte își au rădăcinile în Et Hahaim, (în Arborele vieții)”.

Zoharul zice: „Cu peste 2000 de ani înainte de crearea lumii, literele erau ascuns, iar Sfântul, binecuvântat-fie-El, le comtempla și Se desfăta cu ele. Când El vru să creeze lumea, toate literele veniră să I se înfițișeze, însă în ordine inversă. Prima s-a înfățișat

litera TAV și spune: „Stăpân al lumilor, binevoiește și slujește-te de mine pentru a face creația lumii, căci eu sunt litera finală a cuvântului EMET (adevăr) gravat pe pecetea Ta și, întrucât Tu însuși ești numit Emet, se cuvine ca Regele să înceapă crearea lumii folosind această literă”. Sfântul, binecuvântat-fie-El, îi răspunse: „Într-adevăr, tu ești demn; dar nu se cuvine să mă slujesc de tine pentru a crea lumea, deoarece tu ești menit să fii însemnat pe fruntea oamenilor dreți și credincioși care au respectat în întregime Legea, de la Alef și până la Tav. Și cu această ultimă literă, se scrie și cuvântul MAVET (în ebraică = moarte). Din aceste motive, nu se cuvine să Mă servesc de tine pentru a face Creația lumii”.

Zoharul zice: „Măsurile” logice, (MIDOT). de care s-au slujit înțelepții pentru a interpreta Tora, au fost în număr de 7 (formulate de Hilel), de 13 (formulate de Rabbi Ișmael), de 32 (formulate de Rabbi Eliezer, fiul lui Rabbi Iosi ha-Galili). Ele au fost enunțate fie în sec. I, fie în sec. II al erei noastre. Aceste MIDOT se descoperă chiar prin analiza textului Torei scrise. Cele mai importante și mai folosite sunt „Șeloș esre midot”, adică cele 13 atribute ale lui Dumnezeu, enumerate în Exod și care au revelat „căile divine”, adică regulile morale pe care Dumnezeu le respectă în raporturile sale cu omul. Cele 13 atribute ocupă un loc central în credința și rugăciunea

evreiască. Filozofia evreiască se ocupă și ea îndeaproape de aceste Midot. Subliniind relația dintre cele 13 măsuri logice și cele 13 atribute divine, misticii arată cât de divină este logica pe care omul o descoperă în Tora și cât de unitară trebuie să fie această logică în aplicațiile ei concrete, la practica moralei divine. Misticii hasidici stabilesc chiar o corespondență între cele 13 măsuri logice, cele 13 atribute ale lui Dumnezeu și cele 13 principii de credință pe care le-a formulat raționalistul Maimonide.

Zoharul zice: Atunci când, într-o dezbateră, efortul de a ajunge la o concluzie se dovedește zadarnic, Talmudul încheie adesea discuția prin expresia TEKU. Aceasta înseamnă că chestiunea n-a fost rezolvată. Expresia TEKU este alcătuită din inițialele următoarelor cuvinte: „Tišbi ietareț kušiot ve-abaiot” (adică Profetul Ilie va rezolva chestiunile dificile). Expresia TEKU mai semnifică și că chestiunea „rămâne în picioare”, Teikum, ea nu este soluționată și se aseamănă cu un Tik, ceea ce vrea să spună o „cutie” închisă, al cărei conținut nu este cunoscut. În „Tokunei Zohar Hadaș”. Prezența divină, Șehina, este și ea denumită TEKU, deoarece ea este insesizabilă, incomprehensivă, și doar ea însăși va putea desluși problemele nerezolvate, Teku. Căci Teku nu este decât cuvântul Tikun, „restaurare”, căruia îi lipsește doar ultima literă, nun.

O dată rezolvat, explicat, TEKU își recuperează Tikunul său.

Zoharul zice: „Bereșit bara...” (în ebraică = la început a creat), Cu aceste cuvinte încep Biblia, anunțând crearea lumii și subliniind că această creație a fost realizată EX NIHILO. Căci în ebraică verbul „bara” este folosit pentru a indica o acțiune care face să iasă materia din neant.

Zoharul descompune primul cuvânt biblic: BEREȘIT. (la început), în două cuvinte: IARE BOȘET (îi este teamă, îi este rușine). Rușinea, (Boșet), este considerată aici nu atât ca un sentiment penibil de dezonoare, de decădere, ci mai degrabă ca un sentiment de jenă, pricinuit de incapacitatea de a-l cunoaște pe Dumnezeu, și, încă și mai mult, ca o condiție a virtuții viitoare: teama de mârșăvie împiedică păcatul să se producă, provoacă abandonarea păcatului și grăbește căința, De aceea Zoharul continuă în felul următor: „Este dovada că acela care nu cunoaște rușinea n-a asistat la Revelația de pe Muntele Sinai. Căci cei care au participat la Revelație „s-au cutremurat”.

Zoharul zice: „Rabbi Elazar și-a început una din prelegerile sale prin următoarea chemare: „Ridicați-vă în sus ochii și țineți seama de cine a creat aceste lucruri. Ridicați-vă ochii într-acolo unde sunt îndreptate toate